

Poročila in ocene

1.19 Objavljena recenzija, prikaz knjige, kritika

Šolstvo v domžalski občini: zbornik ob 150-letnici ustanovitve osnovne šole v Domžalah. Domžale: Občina, 2014, 272 str.

Sredina 19. stoletja je pomembna prelomnica v gospodarsko-socialnem, prosvetno-kulturnem in demografskem razvoju Domžal. Z razmahom slamnikarske industrije, ki se je kmalu uveljavila na evropskem trgu, je bila povezana tudi nagla rast prebivalstva v kraju. V takih razmerah je konec leta 1864 začela v Domžalah delovati tudi prva javna šola - trivialka. V domžalski občini so ta 150-letni jubilej bogato zaznamovali.

Odbor, sestavljen iz predstavnikov izobraževalnih in kulturnih zavodov ter vodstva občine, je v sodelovanju s posameznimi šolami pripravil za celotno jubilejno leto 2014 program številnih strokovnih dejavnosti in kulturnih prireditev, kot najboljše delo pa si je zastavil izdajo tematskega zbornika in postavitve razstave s prikazom celovite podobe razvoja šolstva na območju sedanje Občine Domžale od konca 18. stoletja do sedanjega časa. Uresničenje te zahtevne naloge je zaupal strokovni skupini, sestavljeni pretežno iz učiteljic zgodovine oziroma pedagoginj, ki so že raziskovale zgodovino posameznih šol in objavljale prispevke v šolskih in lokalnih glasilih ter zbornikih. Na delovnih posvetih je skupina oblikovala vsebinsko strukturo zbornika, se dogovorila o obsegu posameznih prispevkov in ilustrativnem gradivu ter se seznanila z ohranjenimi viri in dosedanjo literaturo o zgodovini šolstva v domžalski občini. V sodelovanju z vodstvi šol je pripravila tudi seznam avtorjev, ki naj bi vsak zavod predstavili v obsegu, ki je sorazmeren s časom njegovega obstoja.

V zborniku je 24 avtoric in avtorjev napisalo 16 strokovnih člankov. Urednica zbornika Andreja Pogačnik Jarc, podžupanja in dolgoletna ravnateljica, se jim je v predgovoru zahvalila za prizadevno raziskovalno delo, s katerim so osvetlili značilnosti razvoja vseh izobraževalnih zavodov in dejavnosti v domžalski občini. Zbornik je razdeljen na tri vsebinske sklope. Uvodnemu prikazu pogloblitnih posebnosti razvoja šolstva v vseh obdobjih sledi osrednji del, posvečen 150-letnici šolstva v Domžalah, ki vsebuje 11 člankov o razmahu šolstva v mestu, v sklepnem delu pa trije prispevki osvetljujejo razvoj šol v drugih večjih krajih domžalske občine.

Glede na jubilejni značaj zbornika je v prvem članku prikazan razvoj Domžal od vaškega naselja do trga (1925) in mesta (1952) ter njihova pot do pomembnega izobraževalnega središča za južni del nekdanjega kamniškega okraja, ki se je začela leta 1921 z ustanovitvijo Obrtno-nadaljevalne šole in sklenila z oblikovanjem sedanje Srednje šole Domžale leta 2002. V njem so osvetljeni tudi gospodarski, demografski in drugi dejavniki, ki so v različnih obdobjih vplivali na oblikovanje šolske mreže in uvajanje različnih stopenj šolstva. Krepitev industrije, obrti in trgovine je vplivala na

razmah in oblike poklicnega in strokovnega izobraževanja, demografska rast posameznih krajev pa je bila pomemben dejavnik v razvoju osnovnega šolstva.

Prve osnovne šole so nastale na sedežih starih župnij, najprej v Dobu leta 1887, le domžalska trivialka pa je bila ustanovljena iz demografskih razlogov. Za otroke tirolskih delavcev in uslužbencev v številnih slavnikaških tovarnah je delovala v obdobju 1880–1918 tudi nemška osnovna šola. V začetku 20. stoletja je bilo v sedanji domžalski občini deset osnovnih šol. Po drugi svetovni vojni je bila največja prelomnica šolska reforma leta 1958 z oblikovanjem osemletk in ukinitvijo manjših šol. V šolskem letu 2013/14 je bilo v sedmih devetletkah in dveh podružničnih šolah 3480 učencev. Uspešno je potekala tudi nadgradnja osnovnega šolstva s srednjim in v jubilejnem letu je Srednjo šolo Domžale obiskovalo 640 dijakov.

Težišče drugega uvodnega članka Prizadevanja za napredek šolstva v domžalski občini je podrobna osvetlitev vloge lokalne skupnosti pri ustvarjanju prostorskih in drugih razmer za uspešno izobraževalno delo vseh šolskih zavodov. Zlasti obsežen je prikaz gradnje šolskih prostorov v obdobju 1969–1989, ko so občani z glasovanjem za štiri samoprispevke pomembno obogatili proračunska sredstva za naložbe in po poročilu iz leta 1990 so bile vse šolske stavbe v domžalski občini med najbolj modernimi v Sloveniji. Prizadevanja za gradnjo in modernizacijo šol pa so se nadaljevala tudi v zadnjih dveh desetletjih, prav tako pa občina s proračunskimi sredstvi sofinancira nekatere nadstandardne dejavnosti v šolah. Podeljuje tudi priznanja najuspešnejšim pedagoškim delavcem in učencem. Posamezne šole in pedagogi so za svojo pomembno dejavnost prejeli tudi visoka državna priznanja.

Osrednji del zbornika z naslovom 150-letnica osnovnega šolstva in razvoj srednjega šolstva v Domžalah začne članek o ustanovitvi domžalske osnovne šole in njenem razvoju do leta 1941. Tedaj je šestrazrednico obiskovalo 423 učencev in poučevalo jih je 12 učiteljev, ob njenem začetku leta 1864 pa je 116 učencev poučeval prvi učitelj Franc Pfeifer. Naslednica najstarejše osnovne šole je Osnovna šola Vencija Perka, sedaj pa delujejo v mestu še tri devetletke: Domžale (1958), Rodica (1972) in Roje (1984). Širitev osnovnega šolstva v Domžalah je posledica njihove velike demografske rasti, ki ga ilustrirata podatka, da je bilo pred nastankom slavnikaške industrije sredi 19. stoletja v domžalskem vaškem naselju manj kot tisoč prebivalcev, sedaj pa je v mestu okoli 14.000 prebivalcev. Poleg osnovne šole je v Domžalah v obdobju 1938–1945 delovala meščanska šola (med okupacijo nemška glavna šola – Hauptschule) industrijsko-obrtne smeri z nad 200 učenci. Leta 1945 se je preoblikovala v nižjo gimnazijo, ki je delovala do preoblikovanja v osemletko leta 1958. Obe šoli so obiskovali tudi učenci okoliških občin.

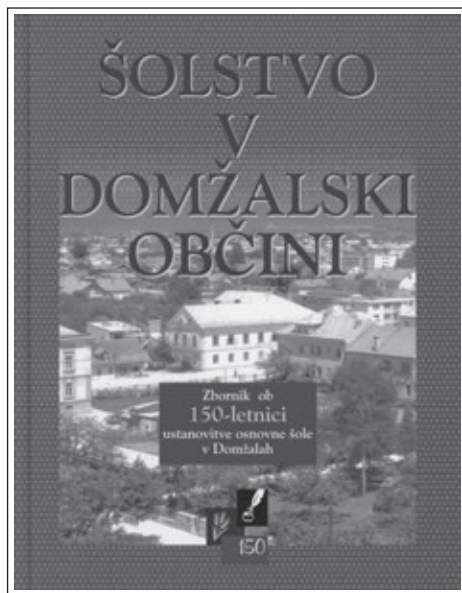
Še pomembnejše izobraževalno središče so postale Domžale po ustanovitvi Usnjarskega tehnikuma leta 1948, edine srednje šole te stroke v Jugoslaviji. Programsko in organizacijsko so se poklicne in srednje strokovne šole v Domžalah v povojnih desetletjih prilagajale aktualnim gospodarskim potrebam. Leta 2002 sta v Srednji šoli Domžale delovali dve organizacijski enoti Poklicna in strokovna šola ter Gimnazija, v kateri je bilo v zadnjem šolskem letu 182 dijakov, večina (448) pa jih obiskuje različne

poklicne in srednje strokovne programe. V domžalski občini se od leta 1950 uspešno razvija tudi glasbeno izobraževanje. V zadnjem šolskem letu je Glasbeno šolo Domžale obiskovalo 465 učencev. Podoba šolstva v Domžalah dopolnjuje članek Rodica pri Domžalah: Višja gospodinjstva šola (1953–1967), Raziskovalna postaja Rodica (1967–1975) in Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete, ki deluje že dve desetletji. Tudi izobraževanje odraslih ima v občini bogato tradicijo. Po vojni je to nalogo opravljala Ljudska univerza, v obdobju 1959–2004 Delavska univerza, ki je organizirala tudi večerne srednje šole ekonomske in tehniške smeri, sedaj pa potekajo v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje različne oblike splošnega in jezikovnega izobraževanja.

V sklepnem delu so prikazi delovanja osnovnih šol zunaj občinskega središča od najstarejše dobske iz konca 18. stoletja prek Osnovne šole Preserje v Radomljah do najmlajše devetletke v Dragomlju (2006), ki jo obiskujejo tudi učenci iz bližnjih krajev Mestne občine Ljubljana.

Pisci so za vsako osnovno šolo navedli temeljne podatke o nastanku in šolskem okolju, o številu učencev in oddelkov ter pedagoških delavcih, o prizadevanjih za ureditev šolskih prostorov z novogradnjami ter skrbi za posodabljanje pouka oziroma za pedagoške inovacije in nadstandardne programe. Pri vsaki sedanjí devetletki so prikazane tudi vse nekdane šole v njihovem šolskem okolju. V drugem delu člankov so predstavljene obšolske dejavnosti, s katerimi so se posamezne šole posebej uveljavile in zanje dobivale občinska, državna in tudi mednarodna priznanja. Tudi prispevki o poklicnih, srednjih in visokih šolah ter glasbeni šoli vsebujejo temeljne podatke o njihovem razvoju in delovanju. Na koncu vsakega članka so podatki o uporabljenih virih in literaturi. Med viri je bilo najpomembnejše arhivsko gradivo, ki ga za starejša obdobja hranita zlasti Zgodovinski arhiv Ljubljana in Slovenski šolski muzej, novejše šolske kronike, poročila, zapisniki sej šolskih organov in statistična dokumentacija pa so še v arhivih posameznih šol in v arhivu Občine Domžale. Dragoceni so tudi podatki v lokalnih in šolskih glasilih. Tudi literatura je že precej obsežna, saj so avtorji različnih del o zgodovini domžalske občine posvetili veliko pozornost tudi šolstvu. Posebno pomembnih je šest jubilejnih šolskih zbornikov iz zadnjih let, v katerih so objavljena tudi dragocena pričevanja nekdanih učiteljev in učencev.

Zbornik je bogato ilustriran s fotografijami in dokumenti. Fotografije o učiteljih in učencih, o gradnji in opremljenosti šol, o njihovih pomembnih dosežkih na kultur-

*Šolstvo v Domžalski občini
(hrani SŠM, knjižnica).*

nem, športnem in številnih drugih področjih ter izbrani dokumenti so bili tudi temelj za razstavo v Knjižnici Domžale septembra 2014, za katero so posamezne šole zbrale še dodatno gradivo, tudi različne predmete, ki so jih v preteklosti šole uporabljale ali pa so nastali v okviru obšolskih dejavnosti. Zbornik in razstavo je oblikoval Roman Kos. Med številnimi jubilejnimi prireditvami naj posebej poudarimo strokovni posvet Pedagog in izzivi časa, povzetki predavanj in predstavitev različnih oblik pedagoških dejavnosti so izšli tudi v posebni publikaciji, ter sklepno slavnostno akademijo z nastopom 400-članskega pevskega zbora z vseh domžalskih šol. Zbornik, razstava in številne druge prireditve ob 150-letnem jubileju šolstva v Domžalah so velik prispevek k osvetlitvi prosvetno-kulturne podobe Občine Domžale in pomembnega deleža izobraževalnih zavodov za njen napredek.

*Miroslav Stiplovšek**

* Zaslužni profesor dr. Miroslav Stiplovšek je 18. julija 2015 praznoval 80-letni jubilej. Uredništvo Šolske kronike mu ob tem iskreno čestita in želi še veliko ustvarjalnih let!